

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՓԱՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ՊԱԼԱՏԻ ԽՈՐՀՐԴԻՆ ԱՌԸՆԹԵՐ
ԳԻՏԱՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԿԱՐԾԻՔ
(AMICUS CURIAE) № 05/17**

24.05.2017թ.

ք. Երևան

Հայաստանի Հանրապետության փաստաբանների պալատի **(այսուհետ՝ Պալատ)** խորհրդին առընթեր գիտավերլուծական կենտրոնը **(այսուհետ՝ Կենտրոն)**, քննարկելով Հայաստանի Հանրապետության ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի (ընդունվել է 05.12.2013թ., ուժի մեջ է մտել 07.01.2014թ., ՀՕ-139-Ն)¹ 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը,

Պ Ա Ր Զ Ե Ց՝

Քաղաքացի Միշա Պետրոսյանը (այսուհետ՝ Դիմող) անհատական սահմանադրական դիմումով ՀՀ Սահմանադրական դատարանից խնդրել է որոշել «Մաքսային կարգավորման մասին» ՀՀ օրենքի (ընդունվել է 17.12.2014թ., ուժի մեջ է մտել 02.01.2015թ., ՀՕ-241-Ն)² 1-ին հոդվածի 3-րդ մասի և 249-րդ հոդվածի համապատասխանությունը ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ, 22-րդ, 91-րդ հոդվածների պահանջներին, ինչպես նաև ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի համապատասխանությունը՝ ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ, 18-րդ, 13-րդ և 91-րդ հոդվածներին:

Անհատական սահմանադրական դիմումի ընդունումը «Մաքսային կարգավորման մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածի 3-րդ մասի և 249-րդ հոդվածի մասով ՀՀ սահմանադրական դատարանի թիվ 2 դատական կազմի 09.02.2017թ. թիվ ՍԴԴԿՈ/2-2 որոշմամբ մերժվել է, իսկ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի դրույթի մասով ընդունվել է վարույթ:

Դիմողը գտնում է, որ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի սխալ կիրառումը, մասնավորապես՝ վերադարձված և թերությունները վերացված և կրկին դատարան ներկայացված վճռաբեկ բողոքը առանց քննության թողնելու մասին որոշում կայացնելը վճռաբեկ դատարանի կողմից այն հիմքով, որ նույն գործով

¹ Տե՛ս ՀՀՊՏ 2013.12.28/73(1013).1

² Տե՛ս ՀՀՊՏ 2014.12.30/76(1089).1:

վճռաբեկ դատարանի կողմից արդեն իսկ որոշում է կայացվել, հանգեցրել է դիմողի դատական պաշտպանության և արդարադատության մատչելիության իրավունքի, ինչպես նաև իրավական որոշակիության սկզբունքի խախտման:

Սահմանադրական դատարանում նշված գործով նիստը նշանակված է 25.05.2017թ.:

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐ

Դատական պաշտպանության, արդար դատաքննության իրավունքի և արդարադատության մատչելիության բովանդակությունը

Դատական պաշտպանության, արդար դատաքննության և արդարադատության մատչելիության իրավունքի բովանդակությունը ՀՀ սահմանադրական դատարանի և Եվրոպական դատարանի դատական պրակտիկային համապատասխան մի շարք գործերով արդեն իսկ բացահայտվել է Կենտրոնի կողմից նախկինում տրված եզրակացություններով:

ՀՀ գործող Սահմանադրությամբ անձի՝ դատական պաշտպանության իրավունքն ամրագրող սահմանադրաիրավական նորմերի բովանդակությունը հետևյալն է.

Հոդված 61. Դատական պաշտպանության իրավունքը և մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային մարմիններ դիմելու իրավունքը

1. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք:

...

Հոդված 63. Արդար դատաքննության իրավունքը

1. Յուրաքանչյուր ոք ունի անկախ և անաչառ դատարանի կողմից իր գործի արդարացի, հրապարակային և ողջամիտ ժամկետում քննության իրավունք:

...

Նշված սահմանադրաիրավական նորմերը համանման բովանդակությամբ սահմանված էին մինչև 2015թ. դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեով ընդունված Սահմանադրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածներում, որոնց վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր դիրքորոշումն է արտահայտել 2006թ. հոկտեմբերի 18-ի ՍԴՈ-652, 2006թ. նոյեմբերի 16-ի ՍԴՈ-665, 2007թ. ապրիլի 9-ի ՍԴՈ-690 և մի շարք այլ որոշումներում:

ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր 2006թ. հոկտեմբերի 18-ի ՍԴՈ-652, 2006թ. նոյեմբերի 16-ի ՍԴՈ-665, 2007թ. ապրիլի 9-ի ՍԴՈ-690 և մի շարք այլ որոշումներով բազմիցս անդրադառնալով արդարադատության մատչելիության և արդյունավետության խնդիրներին, առաջնորդվելով ՀՀ Սահմանադրության 1, 3, 14, 18, 19, 42, 43 և այլ հոդվածներով, «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» Եվրոպական կոնվենցիայի, միջազգային իրավական այլ փաստաթղթերում ամրագրված հիմնադրույթներով, վկայակոչելով նաև ժողովրդավարության զարգացման միջազգային փորձն ու Մարդու իրավունքների

Եվրոպական դատարանի նախադեպային պրակտիկան, կարևորել է անձի իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությունը երաշխավորելու համար նորմատիվ իրավական բավարար նախադրյալների ստեղծումն ու զարգացումը՝ հատկապես միջազգային այն պարտավորությունների շրջանակներում, որպիսիք Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնել է Եվրոպայի խորհրդի առջև: Միաժամանակ, ՀՀ սահմանադրական դատարանը կարևորել է այդ պարտավորություններից բխող ներպետական հայեցողական որոշակի ազատությունն արդարադատության մատչելիության և, հատկապես՝ դատական բողոքարկման իրավունքի օրենսդրական սահմանափակումների հարցում:

Դատական պաշտպանության իրավունքն իր ամրագրումն է գտել մի շարք միջազգային իրավական փաստաթղթերում, այդ թվում՝ «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» 1950թ. եվրոպական կոնվենցիայում և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի դատական նախադեպերում: Այս իրավունքի հիմնական բովանդակությունը հանգում է անձի իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության համար դատարան դիմելու իրավունքի երաշխավորմանը և պետության կողմից այդ իրավունքի իրացման համար արդյունավետ միջոցների և պայմանների ստեղծման պարտականությանը:

Անձի իրավունքների ապահովման ու պաշտպանության տեսանկյունից ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի նպատակն իրավունքների խախտումների մասին անձի պնդումների դատական քննության և այդպիսի խախտումների հետևանքները վերացնելու իրավունքի երաշխավորումն է: Այդ իրավունքը սահմանափակման ենթակա չէ, և արդար դատավարության իրավունքը ցանկացած ժողովրդավարական հասարակության հիմնական հատկանիշներից մեկն է¹:

Անձի դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքից ածանցվում է պետության պոզիտիվ պարտականությունը՝ ապահովել այն թե՛ նորմաստեղծ, թե՛ իրավակիրառման գործունեություն իրականացնելիս: Դա ենթադրում է, մի դեպքում, օրենսդրի պարտականությունը՝ լիարժեք դատական պաշտպանության հնարավորություն և մեխանիզմներ ամրագրել օրենքներում, մյուս կողմից, իրավակիրառողի պարտականությունը՝ առանց բացառությունների քննարկման ընդունել անձանց՝ օրինական կարգով իրենց ուղղված դիմումները, որոնցով նրանք հայցում են իրավական պաշտպանություն իրենց իրավունքների ենթադրյալ խախտումներից:²

ՀՀ Սահմանադրության՝ դատական պաշտպանության իրավունքն ամրագրող 18-րդ հոդվածը ՀՀ սահմանադրական դատարանի դատական պրակտիկայում, որպես կանոն, վկայակոչվում է 19-րդ հոդվածի հետ սերտ միասնության մեջ՝ որպես իրենից մեկ միասնական իրավական երևույթ ներկայացնող: Դա մասնավորապես վերաբերում է արդարադատության մատչելիության իրավունքին՝ որպես արդար դատաքննության իրավունքի տարրի, որի սահմանադրական ամրագրումը դիտարկվում է 18-րդ և 19-րդ

¹ ՀՀ սահմանադրական դատարան, 2007թ. հունվարի 16, ՍԴՈ-673, 8-րդ կետ:

² ՀՀ սահմանադրական դատարան, 2007թ. նոյեմբերի 7, ՍԴՈ-719, 6-րդ կետ:

հողվածներում՝ միաժամանակ և միասնաբար՝ չկոնկրետացնելով դրա սահմանադրական-տեքստային հիմքը¹:

ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածում ամրագրված արդարադատության մատչելիության իրավունքի՝ որպես արդար դատաքննության իրավունքի տարրի հիմնարար սահմանադրական երաշխիքներն են՝ ա) դատական քննության հավասարություն և արդարացիություն, բ) անկախ և անկողմնակալ դատարան, գ) դատական քննության ողջամիտ ժամկետ և դ) հրապարակայնություն:

Արդար դատաքննության իրավունքի և արդարադատության մատչելիության վերաբերյալ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումը.

«Դատաքննության իրավունքը, որի մասնավոր տարր է հանդիսանում մատչելիության իրավունքը, չի հանդիսանում բացարձակ իրավունք և **կարող է ենթարկվել որոշակի սահմանափակումների, հատկապես, բողոքի ընդունելիության պայմանների առնչությամբ**, քանի որ այն իր էությամբ պահանջում է պետության կողմից կարգավորում, որը կարող է փոփոխվել՝ կախված ժամանակից և տեղից, ինչպես հասարակության, այնպես էլ կոնկրետ անձանց պահանջմունքներին և միջոցներին համապատասխան: Պետություններն այս առնչությամբ օգտվում են հայեցողության ազատությունից: Այնուամենայնիվ, դատարանի մատչելիության իրավունքը չի կարող սահմանափակվել այնպես և այն սահմաններով, որ վնասի նրա էությունը, և դրանք համապատասխանում են Կոնվենցիայի 6 հոդվածի 1-ին կետին, **եթե ունեն օրինական նպատակ և կիրառված միջոցների և դրված նպատակի միջև գոյություն ունի արդար հավասարակշռություն**»²:

Եվրոպական դատարանը միաժամանակ գտնում է. «Բողոք ներկայացնելու համար սահմանված ժամկետների կարգավորումը, անկասկած, նպատակ ունի ապահովել արդարադատության պատշաճ իրականացումը, հատկապես իրավական որոշակիության սկզբունքը: Շահագրգռված անձինք պետք է հաշվի առնեն, որ այդ կանոնները պետք է կիրառվեն»³:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն իր մի շարք վճիռներում առանձնահատուկ կարևորել է, որ պետությունները պարտավոր են իրենց ներպետական օրենսդրությամբ **անհրաժեշտ իրավական նախադրյալներ** ստեղծել անձի իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությունը երաշխավորելու համար:

Այսպիսով, ՀՀ Սահմանադրությամբ ամրագրված դատական պաշտպանության իրավունքի և արդար դատաքննության էությունը անձի իրավունքների և ազատության պաշտպանության համար դատարան դիմելու, այդ թվում՝ դատական ակտի բողոքարկման իրավունքի սահմանումն է և այդ իրավունքի պատշաճ իրականացման

¹ ՀՀ Սահմանադրության մեկնաբանություններ, Գ. Հարությունյանի, Ա. Վաղարշյանի ընդհանուր խմբագրությամբ, Երևան, 2010, էջեր 222-223:

² Golder v. United Kingdom, 21 feb. 1975, Fayed v. United Kingdom, 25 aug. 1994, Ashingdane v. United Kingdom, 28 may 1985, Garcia Manibardo v. Spain (15 feb. 2000), 29.06.2000, Bellet v. France, 20 nov. 1995, Philis v. Greece, 27 aug. 1991, Tolstoy Miloslavsky v. United Kingdom, 23 jun. 1995:

³ Perez de Rada Cavanilles v. Spain, 28 oct. 1998, Societe anonyme "Sotiris et Nikos Kouras ATTEE" v. Greece (16 nov. 2000), 16 feb. 2001:

համար պետության կողմից գործուն մեխանիզմների և մատչելի պայմանների ստեղծումն ու երաշխավորումը:

Ըստ Եվրապական դատարանի դատական պրակտիկայի՝ դատաքննության և դրա մասնավոր տարրը հանդիսացող մատչելիության իրավունքը «բացարձակ իրավունք» չէ և կարող է ենթարկվել որոշակի սահմանափակումների, հատկապես, հայցի (բողոքի կամ դիմումի) ընդունելիության պայմանների առնչությամբ: Սակայն անձի դատական քննության իրավունքի մատչելիությունը և իրավունքների պաշտպանության միջոցների արդյունավետությունն ապահովելու համար պետությունը կաշկանդված է պատշաճ պայմաններ և մեխանիզմներ մշակելու և երաշխավորելու պարտականությամբ:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի դիրքորոշմամբ՝ «իրեն ուղղված դիմումների հանդեպ դատարանի կողմից անգործություն ցուցաբերելը, ըստ էության, խաթարում է դատական պաշտպանության իրավունքի էությունը: Նման մոտեցումն անհնարին է դարձնում արդարադատությունը, այն դառնում է անձանց համար ոչ մատչելի: Նման իրավիճակն անհամատեղելի է իրավական պետության սահմանադրաիրավական սկզբունքների հետ:

Դատարանի՝ արդարադատության գործառույթ իրականացնելու միակ հիմքը օրենքով սահմանված կարգով իրեն ուղղված դատական պաշտպանության պահանջ պարունակող դիմումների քննությունն է: Առաջին ատյանի դատարանը որևէ հայեցողություն չունի օրենքին համապատասխանող դիմումին ընթացք տալու կամ չտալու հարցում՝ այն պետք է ընդունվի վարույթ և քննվի անվերապահորեն և առանց որևէ բացառության: Օրենքին չհամապատասխանող դիմումները վարույթ չեն ընդունվում, սակայն, եթե դրանք ժամանակին շտկվում են, ապա կարող են վերստին ներկայացվել: Այլ է իրավիճակը վերադաս դատական ատյաններում, որոնցում դիմումի թույլատրելիության պահանջները կարող են ավելի խիստ լինել: Սակայն այս ատյաններում ևս դիմումների ընդունումը դատարանի վարույթ չի կարող իրականացվել կամայականորեն:

Օրենսդիր մարմնի խնդիրն է ազգային դատավարական իրավունքում ամրագրելու անգործության հաղթահարման արդյունավետ մեխանիզմներ: Հարցը վերաբերում է դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների երաշխավորմանը՝ հենց անգործության դեմ գործուն իրավական երաշխիքներ ձեռնարկելու եղանակով, ապահովելու և երաշխավորելու մարդու արդյունավետ դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքը¹:

ՀՀ Սահմանադրական դատարանն իր 2007թ. ապրիլի 9-ի թիվ ՍԴՌ-690 որոշման մեջ մասնավորապես արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումը.

«Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սահմանադրաիրավական վերոհիշյալ նորմերի ընդհանուր բովանդակությունից հետևում է.

...գ) ընթացիկ օրենսդրության խնդիրն է նյութական և ընթացակարգային նորմերի միջոցով սահմանել ու մանրամասնել ինչպես ՀՀ վճռաբեկ դատարանի սահմանադրական կարգավիճակից բխող, այնպես էլ ընդհանուր իրավասության և

¹ ՀՀ սահմանադրական դատարան, 2007թ. նոյեմբերի 7, ՍԴՌ-719, 6-րդ կետ:

մասնագիտացված ստորադաս դատարանների լիազորությունների շրջանակը, իրականացման կարգն ու պայմանները...»:

Կամ, ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր 08.10.2008 թիվ ՍԴՈ-765 որոշմամբ արձանագրել է.

«Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ հստակ ձևավորված նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիան Պայմանավորվող պետություններին չի պարտադրում ստեղծել վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարաններ, այնուամենայնիվ, եթե ստեղծվել է, պետք է ապահովվի, որ շահագրգիռ անձինք այդ դատարաններում ևս օգտվեն Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով նախատեսված՝ արդար դատաքննության հիմնարար երաշխիքներից, այդ թվում՝ նաև քաղաքացիական իրավունքների և պարտականությունների կապակցությամբ դատարանի մատչելիությունը»:

Իսկ 15.07.2011թ. թիվ ՍԴՈ-984 որոշմամբ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը հատուկ նշել է. «Սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա **դատական ակտերի վերանայման ինստիտուտի** ողջ բովանդակությունը հանգում է նրան, որ այդ ինստիտուտի միջոցով **ապահովվում է խախտված սահմանադրական իրավունքների վերականգնումը**: Խախտված իրավունքների վերականգնումը պահանջում է խախտման արդյունքում տվյալ անձի համար առաջացած բացասական հետևանքների վերացում, ինչն իր հերթին պահանջում է հնարավորինս վերականգնել մինչև իրավախախտումը գոյություն ունեցած վիճակը (restitutio in integrum): Այն դեպքում, երբ անձի սահմանադրական իրավունքը խախտվել է օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտով, այդ իրավունքի վերականգնման նպատակով մինչև իրավախախտումը գոյություն ունեցած վիճակի վերականգնումը ենթադրում է այնպիսի վիճակի ստեղծում, որը գոյություն է ունեցել տվյալ դատական ակտի բացակայության պայմաններում...»:

Դատական պաշտպանության իրավունքի վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումներն ամփոփ կերպով արտահայտվել են նաև **12 հուլիսի 2016 թ. ՍԴՈ-1293 որոշման մեջ**, որի 7-րդ կետի համաձայն՝

«7. Իր մի շարք որոշումներով (ՍԴՈ-652, ՍԴՈ-690, ՍԴՈ-719, ՍԴՈ-765, ՍԴՈ-844, ՍԴՈ-873, ՍԴՈ-890, ՍԴՈ-932, ՍԴՈ-942, ՍԴՈ-1037, ՍԴՈ-1052, ՍԴՈ-1115, ՍԴՈ-1127, ՍԴՈ-1190, ՍԴՈ-1192, ՍԴՈ-1196, ՍԴՈ-1197, ՍԴՈ-1220, ՍԴՈ-1222, ՍԴՈ-1257, ՍԴՈ-1289) Սահմանադրական դատարանը հանգամանորեն անդրադարձել է արդարադատության մատչելիության, արդար և արդյունավետ դատաքննության իրավունքների երաշխավորման սահմանադրականության խնդիրներին՝ դրանք դիտարկելով որպես դատական պաշտպանության իրավունքի անհրաժեշտ բաղադրատարրեր՝ հավասարապես ընդգծելով դրանց կարևորությունը դատավարական գործընթացներում:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ 2015թ. փոփոխություններով ՀՀ Սահմանադրության 61 և 63-րդ հոդվածների իրավակարգավորման հիմքում դրված են անձի իրավունքների ու ազատությունների դատական պաշտպանության իրավունքի երաշխավորման սահմանադրաիրավական այն սկզբունքները, որոնց համատեքստում

Սահմանադրական դատարանն իր վերոհիշյալ որոշումներում արտահայտել է իրավական դիրքորոշումներ:

Սահմանադրական դատարանը վերոթվարկյալ որոշումներում կարևորել է իրավակարգավորման մի շարք սկզբունքներ, որոնք սույն գործով վեճի առարկա նորմի սահմանադրականության գնահատման տեսանկյունից ունեն սկզբունքային նշանակություն, մասնավորապես.

- դատավարական որևէ առանձնահատկություն կամ ընթացակարգ չի կարող խոչընդոտել կամ կանխել դատարան դիմելու իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը, իմաստազրկել ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված դատական պաշտպանության իրավունքը կամ դրա իրացման արգելք հանդիսանալ,

- ընթացակարգային որևէ առանձնահատկություն չի կարող մեկնաբանվել որպես ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակման հիմնավորում,

- դատարանի մատչելիությունը կարող է ունենալ այնպիսի սահմանափակումներ, որոնք չեն խաթարում այդ իրավունքի բուն էությունը,

- **դատարան դիմելիս անձը չպետք է ծանրաբեռնվի ավելորդ ձևական պահանջներով,**

- իրավական որոշակիության ապահովման պահանջից ելնելով՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման համար անհրաժեշտ որոշակի իմպերատիվ նախապայմանի առկայությունն ինքնին չի կարող դիտվել որպես ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող: Այլ հարց է, որ նման նախապայմանը պետք է լինի իրագործելի, ողջամիտ և չհանգեցնի իրավունքի էության խախտման,

- ինքնին խնդրահարույց չէ վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության այնպիսի պահանջներ սահմանելը, որոնք կարող են ավելի խիստ լինել,

- **դատական ակտի դեմ ներկայացված բողոքի ընդունելիության պայմանները, այդ թվում բողոքարկման ժամկետները չպետք է գերակայեն կամ խոչընդոտեն դատարանի մատչելիության իրավունքի ապահովման երաշխիքները:**

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վկայակոչել նաև դատարանի մատչելիության սահմանափակումների վերաբերյալ ՄԻԵԴ-ի կողմից ձևավորված իրավական դիրքորոշումները, որոնց համաձայն.

- այս իրավունքը բացարձակ չէ, և պետությունները կարող են այն իրացնելու հնարավորությունը պայմանավորել որոշակի պահանջներով և չափանիշներով (Luordo v. Italy, 2003թ. հոկտեմբերի 17-ի վճիռ, Staroszczyk v. Poland, 2007թ. հուլիսի 9-ի վճիռ, Stanev v. Bulgaria, 2012թ. հունվարի 17-ի վճիռ և այլն),

- պետությունը դատարան դիմելու իրավունքից օգտվելու համար կարող է սահմանել որոշակի պայմաններ, «...պարզապես պետության կողմից կիրառված սահմանափակումները չպետք է այն կերպ կամ այն աստիճանի սահմանափակեն անձի դատարանի մատչելիության իրավունքը, որ վնաս հասցվի այդ իրավունքի բուն էությանը: Բացի այդ, սահմանափակումը 6-րդ հոդվածի 1-ին մասին չի համապատասխանի, եթե այն իրավաչափ նպատակ չի հետապնդում, և եթե կիրառված միջոցների և հետապնդվող նպատակի միջև չկա համաչափության

ողջամիտ հարաբերակցություն» (Case of Khalfaoui v. France, application no. 34791/97, 14/03/2000),

- սահմանափակումները չեն կարող համապատասխանել Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին, եթե չեն հետապնդում իրավաչափ նպատակ կամ բացակայում է ընտրված միջոցների և հետապնդվող իրավաչափ նպատակի միջև պատճառական կապը (Case of Marini v. Albania (application no. 3738/02), Judgment of 18 December 2007, para. 113):

Նշված դիրքորոշումները կարևորվում են հատկապես ՀՀ Սահմանադրության (2015 թվականի փոփոխություններով) 61 և 63-րդ հոդվածների 1-ին մասերով նախատեսված՝ մարդու արդարադատական իրավունքների իրացման օրենսդրական երաշխիքների ապահովման համար»:

Ընդ որում, ՀՀ սահմանադրական դատարանը ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և 233.1-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի ՀՀ սահմանադրությանը համապատասխանության վերաբերյալ նույնաբնույթ գործով իր դիրքորոշումն է արտահայտել **18.04.2017թ. թիվ ՍԴՈ-1363 գործով՝** նշելով.

«9. Դիտարկելով վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու, ինչպես նաև բողոքն առանց քննության թողնելու մասին որոշումների համակարգային փոխկապակցվածությունը՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նշել հետևյալը.

նախ՝ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին, ինչպես նաև բողոքն առանց քննության թողնելու մասին որոշումները որպես դատական ակտեր վերջնական են, ուժի մեջ են մտնում ընդունման պահից և ենթակա չեն բողոքարկման: Այդ առումով բացակայում է վերանայման ճանապարհով այդ որոշումները փոփոխելու բողոքաբերի հնարավորությունը,

երկրորդ՝ բողոքը վերադարձնելու նպատակը թերությունները վերացնելն է և սահմանված ժամկետում կրկին ներկայացնելու դեպքում երաշխավորելը, որ ձևական թերությունների շտկման արդյունքում դիմողը բաց չի թողնի բողոքարկման ժամկետը,

երրորդ՝ բացակայում է օրենսդրորեն սահմանված ուղղակի արգելք կրկին ներկայացված բողոքի հետ կապված նոր թերություններ հայտնաբերելու դեպքում բողոքը նորից վերադարձնելու հնարավորության համար: Այսինքն, օրենսգիրքը դեռևս չունի այնպիսի դրույթ, որն ուղղակիորեն պարտադրի կրկին ներկայացված բողոքի հետ կապված նոր թերություններ հայտնաբերելու դեպքում բողոքն առանց քննության թողնելու վերաբերյալ,

չորրորդ՝ վերադարձված բողոքը կրկին ներկայացվելուց հետո հայտնաբերված նոր թերությունները ոչ բոլոր դեպքերում է, որ կարող են թույլ տրված լինել բողոքաբերի մեղքով, և այդ պարագայում բողոքն առանց քննության թողնելը կարող է անարդարացիորեն զրկել բողոքաբերին դատական պաշտպանության իր իրավունքների լիարժեք իրականացման հնարավորությունից:

Միաժամանակ հարկ է հաշվի առնել, որ վճռաբեկ բողոքի բազմակի վերադարձման պայմաններում կարող է արհեստականորեն ձգձգվել բողոքարկվող դատական ակտի ուժի մեջ մտնելը, ինչը բացասական հետևանքներ կարող է առաջացնել շահագրգիռ անձանց համար: Այս առումով ՀՀ սահմանադրական

դատարանն անհրաժեշտ է համարում շեշտել, որ օրենսդրի խնդիրն է նախատեսել այնպիսի կարգավորումներ, որոնք չսահմանափակելով անձի՝ վճարել բողոք ներկայացնելու արդյունավետ հնարավորությունը, միևնույն ժամանակ ապահովեն բողոքարկվող դատական ակտի ուժի մեջ մտնելու հետ կապված խնդիրների լուծումը և բացառեն հնարավոր չարաշահումները»:

Սույն գործով անհատական սահմանադրական դիմումով վիճարկվող վարչա-դատավարական դրույթի բովանդակությունը հետևյալն է.

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրք

Հոդված 160. Վճարել բողոքն առանց քննության թողնելը և վերադարձնելը

1. Վճարել բողոքը թողնվում է առանց քննության, եթե՝

5) բողոքում նշված հիմքով նույն գործով վճարել դատարանն արդեն իսկ որոշում է կայացրել:

Վիճարկվող նորմի սահմանադրականությունը գնահատելու համար անհրաժեշտ է վերջինիս բովանդակությունը վերլուծել այլ դատավարական նորմերի հետ համակարգային կապի և միասնության մեջ, դրանց իմաստին և բովանդակությանը համապատասխան:

Մասնավորապես, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 23-րդ գլուխն առանձին հոդվածներով կարգավորում է վճարել բողոքի բովանդակությունը և սահմանում դրան ներկայացվող դատավարական պահանջները, թվարկում վճարել բողոք բերելու իրավունք ունեցող անձանց շրջանակը, այդ իրավունքի իրացման սահմանափակումները, վճարել բողոք ստանալուց հետո վճարել դատարանի լիազորությունները, վճարել բողոքի քննության արդյունքում վճարել դատարանի կողմից կայացվող որոշումների տեսակները, դրան ներկայացվող պահանջները և այլն:

Ընդ որում, համաձայն ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի կարգավորումների՝ ՀՀ վճարել դատարանը վճարել բողոք ստանալիս կայացնում է հետևյալ որոշումներից որևէ մեկը.

ա) վճարել բողոքը վերադարձնելու մասին,

բ) վճարել բողոքն առանց քննության թողնելու մասին,

գ) վճարել բողոքը վարույթ ընդունելու մասին,

դ) վճարել բողոքը վարույթ ընդունելը մերժելու մասին:

Միաժամանակ, օրենսդիրը սահմանում է նշված որոշումներից յուրաքանչյուրը կայացնելու համապատասխան հիմքերի սպառիչ ցանկը: Այսպես՝

Հոդված 160. Վճարել բողոքն առանց քննության թողնելը և վերադարձնելը

1. Վճարել բողոքը թողնվում է առանց քննության, եթե՝

1) վճարել բողոքը բերվել է սահմանված ժամկետը լրանալուց հետո, և բաց թողած ժամկետը վերականգնելու մասին միջնորդությունը բացակայում է կամ մերժվել է.

2) վճռաբեկ բողոքը բերել է այն անձը, որը վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք չունի:

3) բողոքարկվել է այն դատական ակտը, որը ենթակա չէ բողոքարկման վճռաբեկության կարգով:

4) վճռաբեկ բողոք բերած անձը մինչև վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելու մասին որոշում կայացնելը դիմում է ներկայացրել վճռաբեկ բողոքը հետ վերցնելու մասին:

5) բողոքում նշված հիմքով նույն գործով վճռաբեկ դատարանն արդեն իսկ որոշում է կայացրել:

2. Վճռաբեկ բողոքը վերադարձվում է, եթե վճռաբեկ բողոքը չի համապատասխանում սույն օրենսգրքի 158-րդ հոդվածի պահանջներին:

3. Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու կամ առանց քննության թողնելու մասին վճռաբեկ դատարանը կայացնում է որոշում գործը վճռաբեկ դատարանում ստանալուց հետո՝ մեկ ամսվա ընթացքում՝ նշելով առկա թերությունները: Վճռաբեկ բողոքը կրկին բերվելու դեպքում ժամկետները հաշվարկվում են վերստին:

4. Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշմամբ վճռաբեկ դատարանը սահմանում է մինչև մեկամսյա ժամկետ՝ սխալները շտկելու և վճռաբեկ բողոքը կրկին բերելու համար:

Հոդված 161. Վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը

1. Վճռաբեկ բողոքն ընդունվում է քննության, եթե վճռաբեկ դատարանը հանգում է այն հետևության, որ՝

1) բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի միատեսակ կիրառության համար, կամ

2) առերևույթ թույլ է տրվել դատական սխալ, որը կարող էր ազդել գործի ելքի վրա, կամ

3) առկա է նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանք:

2. Սույն հոդվածի իմաստով՝ բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի միատեսակ կիրառության համար, մասնավորապես, եթե՝

1) տարբեր գործերով ստորադաս դատարանների առնվազն երկու դատական ակտերում միևնույն նորմը կիրառվել է հակասական մեկնաբանությամբ:

2) բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը հակասում է սահմանադրական դատարանի որոշման եզրափակիչ մասում բացահայտված՝ տվյալ նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը:

3) բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը հակասում է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշման մեջ տվյալ նորմին տրված մեկնաբանությանը:

4) բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը հակասում է վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ տվյալ նորմին տրված մեկնաբանությանը:

5) վճռաբեկ դատարանը համարում է, որ բողոքարկվող դատական ակտի կապակցությամբ առկա է իրավունքի զարգացման խնդիր:

3. Սույն հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի իմաստով դատական սխալ են համարվում սույն օրենսգրքի 150-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքերը:

4. Վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելու մասին վճռաբեկ դատարանը կայացնում է որոշում՝ գործը վճռաբեկ դատարանում ստանալուց հետո՝ երեք ամսվա ընթացքում:

5. Վճռաբեկ դատարանի որոշումները ուղարկվում են բողոք բերող անձին և դատավարության մասնակիցներին:

Հոդված 162. Վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժելը

1. Վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժվում է, եթե՝

1) բացակայում են սույն օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերով նախատեսված հիմքերը, և

2) բացակայում են սույն օրենսգրքի 161-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հիմքերը:

2. Վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժելու մասին որոշումը պետք է լինի պատճառաբանված: Վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժելու մասին որոշման մեջ վճռաբեկ դատարանը պետք է հիմնավորի վճռաբեկ բողոքում վկայակոչված վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելու՝ սույն օրենսգրքի 161-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-4-րդ կետերով նախատեսված յուրաքանչյուր հիմքի բացակայությունը:

Այսպիսով, վճռաբեկ բողոքի վերադարձման հիմք է հանդիսանում վճռաբեկ բողոքի՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 158-րդ հոդվածի պահանջներին անհամապատասխանությունը: Վերջինը սահմանում է վճռաբեկ բողոքի բովանդակությունը և դրան ներկայացվող պահանջները, այդ թվում՝ բողոքին կցվող փաստաթղթերի ցանկը:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 161-րդ հոդվածի 3-րդ մասում օգտագործել է **«թերություններ»** (ՀՀ տերմինը, իսկ նույն հոդվածի 4-րդ մասում **«սխալներ»** ձևակերպումը որպես նույնական հասկացություններ: Այնուամենայնիվ, նշված նորմից կարելի է եզրակացնել, որ **«թերություններ»** կամ **«սխալներ»** հասկացությունը վերաբերում է վճռաբեկ բողոքի՝ օրենսդրական այնպիսի պահանջների անհամապատասխանություններին, որոնք կարող են վերացվել բողոքաբերի կողմից, և որոնց վերացումից հետո վճռաբեկ բողոքը կարող է կրկին ներկայացվել վճռաբեկ դատարան՝ դրա վարույթ ընդունելու հարցը որոշելու համար:

Քննարկվող անհատական սահմանադրական դիմումով բարձրացված հարցի լուծման առնչությամբ կարևոր նշանակություն ունեցող իրավական հարցադրումն այն է, թե արդյո՞ք վճռաբեկ դատարանը պարտավոր է վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելիս մատնանշել դրանում առկա **բոլոր** թերությունները, և նույն համատեքստում՝ արդյո՞ք վճռաբեկ դատարանն իրավասու է մատնանշելու նոր թերություն կամ ձևական սխալ թերությունը վերացված վճռաբեկ բողոքը կրկին ստանալիս:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 3-րդ մասը վճռաբեկ դատարանի համար սահմանում են մեկամսյա ժամկետ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշում կայացնելու համար: Կարծում ենք, օրենսդրի կողմից նման ժամկետի սահմանումը նպատակ է հետապնդում վճռաբեկ դատարանին

հնարավորություն ընձեռելու այդ ժամկետի ընթացքում ուսումնասիրել վճռաբեկ բողոքը և կից փաստաթղթերը բողոքի վերադարձման հարցը լուծելու համար: Օրենքով սահմանված մեկամսյա ժամկետը այն ողջամիտ ժամանակահատվածն է, որի ընթացքում հնարավոր է պարզել վճռաբեկ բողոքի համապատասխանությունը դատավարական բոլոր պահանջներին, բացահայտել դրանում առկա բոլոր թերություններն ու ձևական սխալները և համապատասխան հիմքերի առկայության դեպքում որոշում կայացնել այն վերադարձնելու մասին՝ նշելով առկա թերություններն ու ձևական սխալները: Վճռաբեկ դատարանի հայեցողությունը քննարկվող հարցում սահմանափակված է այնքանով, որքանով վերջինս պարտավոր է մեկամսյա ժամկետի ընթացքում բացահայտել վճռաբեկ բողոքում առկա բոլոր թերությունները և վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշում կայացնելիս մատնանշել դրանք սպառիչ ամբողջությամբ: Հակառակ պարագայում ստացվում է, որ վճռաբեկ դատարանը սեփական հայեցողությամբ կարող է վճռաբեկ բողոքը վերադարձնել մի քանի անգամ՝ յուրաքանչյուր դեպքում մատնանշելով նոր առանձին թերություն կամ ձևական սխալ: Նման մոտեցումը առնվազն չի բխում անձի՝ ողջամիտ ժամկետում իր գործի արդյունավետ քննության իրավունքից և լի է կամայականության վտանգով: Ինչպես արդեն նշել ենք, համաձայն սահմանադրական դատարանի դիրքորոշման՝ դատարան դիմելիս անձը **չպետք է ծանրաբեռնվի ավելորդ ձևական պահանջներով, դատական ակտի դեմ ներկայացված բողոքի ընդունելիության պայմանները, չպետք է գերակայեն կամ խոչընդոտեն դատարանի մատչելիության իրավունքի ապահովման երաշխիքները:**

Ընդ որում, եթե վճռաբեկ դատարանը երկրորդ անգամ կրկին ներկայացված վճռաբեկ բողոքում հայտնաբերում է նոր թերություն կամ ձևական սխալ, որի մասին չի հիշատակել իր նախկին՝ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշման մեջ, իրավասու չէ նոր որոշմամբ վճռաբեկ բողոքը թողնել առանց քննության այնքանով, որքանով առկա չէ վճռաբեկ բողոքն առանց քննության թողնելու օրենքով նախատեսված համապատասխան հիմքերից որևէ մեկը: Այդ դեպքում ևս անձի դատական պաշտպանության իրավունքը և արդարադատության մատչելիության սկզբունքը պահանջում են, որպեսզի վճռաբեկ դատարանը կրկին վերադարձնի վճռաբեկ բողոքը՝ անձին հնարավորություն ընձեռելով իրացնելու իր՝ դատական ակտի բողոքարկման իրավունքը որպես դատական պաշտպանության իրավունքի բաղադրատարր:

Սույն գործի շրջանակներում անհրաժեշտ է պարզել, թե որքանով է սահմանադրությանը համապատասխանում վճռաբեկ դատարանի իրավակիրառ պրակտիկան առ այն, որ վերջինս որոշում է կայացնում **վերադարձված և թերությունները վերացված վճռաբեկ բողոքը առանց քննության թողնելու մասին** այն պատճառաբանությամբ, որ բողոքում նշված հիմքով նույն գործով վճռաբեկ դատարանն արդեն իսկ որոշում է կայացրել (<< վարչական դատավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետ):

Ինչպես արդեն նշել ենք, վճռաբեկ բողոքն առանց քննության թողնելու հիմքերը սպառիչ թվարկված են << *վարչական դատավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածում, որի համաձայն՝*

1) վճռաբեկ բողոքը բերվել է սահմանված ժամկետը լրանալուց հետո, և բաց թողած ժամկետը վերականգնելու մասին միջնորդությունը բացակայում է կամ մերժվել է.

2) վճռաբեկ բողոքը բերել է այն անձը, որը վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք չունի.

3) բողոքարկվել է այն դատական ակտը, որը ենթակա չէ բողոքարկման վճռաբեկության կարգով.

4) վճռաբեկ բողոք բերած անձը մինչև վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելու մասին որոշում կայացնելը դիմում է ներկայացրել վճռաբեկ բողոքը հետ վերցնելու մասին.

5) բողոքում նշված հիմքով նույն գործով վճռաբեկ դատարանն արդեն իսկ որոշում է կայացրել:

Ակնհայտ է, որ ի տարբերություն վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու հիմքերի՝ վճռաբեկ բողոքն առանց քննության թողնելու հիմքերը վերաբերում են այնպիսի հանգամանքների, որոնք բացառում են վճռաբեկ բողոքի քննության հնարավորությունն ընդհանրապես: Այդ հիմքերում թվարկված հանգամանքներն իրենց բնույթով և բովանդակությամբ այնպիսին են, որոնք հնարավոր չէ վերացնել կամ շտկել դատական ակտի վերանայման հնարավորությունը վերականգնելու համար: Այդ հիմքերի առկայությունը խոչընդոտում է դատական ակտի՝ վճռաբեկության կարգով վերանայմանը:

Նշված հիմքերից է մասնավորապես սույն գործով վեճի առարկա հանդիսացող՝ բողոքում նշված հիմքով նույն գործով վճռաբեկ դատարանի՝ արդեն իսկ կայացված որոշման առկայությունը: Այդ հիմքը վերաբերում է *res judicata* սկզբունքին, որը բացառում է նույն հիմքով նույն առարկայի մասին նույն անձանց միջև վեճի քննության հնարավորությունը դատարանի կողմից:

Արդյո՞ք վճռաբեկ դատարանի կողմից վերադարձված և կրկին դատարան ներկայացված վճռաբեկ բողոքի կապակցությամբ առկա է նույն հիմքով դատարանի կողմից կայացված որոշում, որը բացառում է նույն հիմքով վճռաբեկ բողոքի կրկին քննությունը:

Համաձայն ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 161-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝

1. *Վճռաբեկ բողոքն ընդունվում է քննության, եթե վճռաբեկ դատարանը հանգում է այն հետևության, որ՝*

1) *բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի միապետակ կիրառության համար, կամ*

2) *առերևույթ թույլ է տրվել դատական սխալ, որը կարող էր ազդել գործի ելքի վրա, կամ*

3) *առկա է նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանք:*

Թվարկվածները վճռաբեկ բողոք բերելու օրենքով սահմանված հիմքերն են: Ակնհայտ է, որ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու և վճռաբեկ բողոքն առանց քննության թողնելու մասին որոշումներն էականորեն միմյանցից տարբերվող որոշումներ են, որոնք

միմյանից տարբերվում են դրանց կայացման հիմքերով և դատավարական հետևանքներով: Վճռաբեկ բողոքի հիմքերը գործի ելքի վրա ազդող նյութական կամ դատավարական իրավունքի խախտումներն են կամ նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքները, որոնց վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի կայացրած որոշումը բացառում է վճռաբեկ բողոքի քննությունը և հիմք է հանդիսանում այն առանց քննության թողնելու մասին որոշում կայացնելու համար և որը բացառում է վճռաբեկ բողոքի կրկին քննությունը, իսկ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու հիմքերը դրանում առկա այն թերությունները կամ սխալներն են, որոնք կարող են շտկվել և, որոնց վերացումից հետո վճռաբեկ բողոքը կարող է կրկին ներկայացվել դատարան: Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշումը չի կարող դիտվել նույն հիմքով վճռաբեկ դատարանի կողմից կայացված որոշում, քանի որ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելիս վճռաբեկ դատարանը չի անդրադառնում վճռաբեկ բողոքի հիմքերին: Այդ հիմքերին անդրադարձը կատարվում է միայն վճռաբեկ բողոքի վերադարձման հիմքերի բացակայության դեպքում, երբ վճռաբեկ բողոքը բավարարում է օրենսդրությամբ դրան ներկայացվող բոլոր պահանջներին:

Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու և վճռաբեկ բողոքն առանց քննության թողնելու հիմքերի միախառնումը վճռաբեկ դատարանի կողմից խաթարում է անձի դատական պաշտպանության իրավունքը և արդարադատության մատչելիությանը դարձնում անարդյունավետ:

Ինչ վերաբերում է իրավական որոշակիության սկզբունքին, ապա այն իր ամրագրումն է գտել ՀՀ Սահմանադրության 73-րդ, 79-րդ հոդվածներում:

Այսպես՝

Հոդված 73. Օրենքների և այլ իրավական ակտերի հետադարձ ուժը

1. Անձի իրավական վիճակը վարթարացնող օրենքները և այլ իրավական ակտերը հետադարձ ուժ չունեն:

2. Անձի իրավական վիճակը բարելավող օրենքները և այլ իրավական ակտերը հետադարձ ուժ ունեն, եթե դա նախատեսված է այդ ակտերով:

Այսպես, իրավական որոշակիության սահմանադրական սկզբունքն իր ամրագրումն է գտել նաև ՀՀ սահմանադրության 79-րդ հոդվածում, որի հաաձայն՝

Հոդված 79. Որոշակիության սկզբունքը

Հիմնական իրավունքները և ազատությունները սահմանափակելիս օրենքները պետք է սահմանեն այդ սահմանափակումների հիմքերը և ծավալը, լինեն բավարար չափով որոշակի, որպեսզի այդ իրավունքների և ազատությունների կրողները և հասցեատերերն ի վիճակի լինեն դրսևորելու համապատասխան վարքագիծ:

Իրավական որոշակիության սկզբունքը հանդիսանում է պետական իշխանության նկատմամբ վստահության և իրավական պետության սկզբունքների կարևոր

բաղադրատարրերից մեկը: ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր պրակտիկայում բազմիցս անդրադարձել է **լեգիտիմ ակնկալիքների հանդեպ հարգանքի** սկզբունքին:¹

«Իրավական որոշակիության, իրավական անվտանգության և օրինական ակնկալիքների իրավունքի պաշտպանության սկզբունքները հանդիսանում են իրավական պետության ու իրավունքի գերակայության երաշխավորման անբաժանելի տարրերը: Սահմանադրական դատարանը 2006թ. ապրիլի 18-ի ՍԴՈ-630 որոշման մեջ, մասնավորապես, արձանագրել է, որ «...օրենքը պետք է համապատասխանի նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի մի շարք վճիռներում արտահայտված այն իրավական դիրքորոշմանը, համաձայն որի՝ որևէ իրավական նորմ չի կարող համարվել «օրենք», եթե այն չի համապատասխանում իրավական որոշակիության (*res judicata*) սկզբունքին, այսինքն՝ ձևակերպված չէ բավարար աստիճանի հստակությամբ, որը թույլ տա քաղաքացուն դրա հետ համատեղելու իր վարքագիծը»: Առավել ևս իրավունքի գերակայության սկզբունքի որդեգրման շրջանակներում օրենքում ամրագրված իրավակարգավորումները պետք է **անձի համար կանխատեսելի դարձնեն իր իրավաչափ սպասելիքները:** Բացի դրանից, իրավական որոշակիության սկզբունքը, լինելով իրավական պետության հիմնարար սկզբունքներից մեկը, ենթադրում է նաև, որ իրավահարաբերությունների բոլոր սուբյեկտների, այդ թվում՝ իշխանության կրողի գործողությունները պետք է լինեն կանխատեսելի ու իրավաչափ»:²

Վիճարկվող իրավակարգավորումները, կարծում ենք, իրավական որոշակիության տեսանկյունից կասկած չեն հարուցում և լիովին բխում են Սահմանադրության համապատասխան դրույթներից: Խնդիրն առավելապես իրավակիրառ պրակտիկան է, որի սահմանադրականությունը, ինչպես արդեն նշել ենք, խնդրահարույց է:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ Կենտրոնը գտնում է.

- ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը,
- ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի իրավակիրառ պրակտիկայի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը խնդրահարույց է:

Համակարգող՝

Լյուդվիկ Դավթյան

¹ Տե՛ս, օրինակ, ՀՀ սահմանադրական դատարանի 04.05.2010 թիվ ՍԴՈ-881, 09.09.2008 թիվ ՍԴՈ-758 որոշումները:

² ՀՀ սահմանադրական դատարանի 02.04.2014թ. թիվ ՍԴՈ-1142 որոշումը: